

Уроци по екология

Предложение за зелено образование по предмети

Преди няколко години преживях стреса от първия си личен сблъсък с новото екологично образование в училищата. Беше точно преди подписването на Парижкото споразумение за климата в края на 2015 г. Дъщеря ми, тогава в 4. клас, сподели, че "въглеродният двуокис е основният замърсител на въздуха" - абсолютно невярно, но широко използвано послание, целящо да създаде жизненонеобходимия на политиците образ на ултимативното зло, срещу което да се борят на всяка цена. Тогава внимателно изчетох целия урок по замърсяване на въздуха, за да открия, че е буквално изграден от полуистини и идеологически внушения.

Днес бруталното използване на наивността, масовите "климатични стачки" на младежите в Западна Европа и широката подкрепа сред най-младите за социалистически памфлети като Green New Deal на лявото крило на демократите в САЩ ясно показват колко далеч е стигнал процесът по промиване на мозъци, благозвучно наречен "екологично образование".

В България махалото прелетя от единия до другия екстремум особено бързо. В края на 80-те гимназията комин беше символ на напредъка на народното стопанство, а екологичното ни образование се свеждаше до основи на екологията в най-тесен смисъл на думата. Посланието беше "Човекът ще победи природата!".

Днес с нахлуването на модерните каузи в училищата почти към всеки урок ще намерим обяснение как някаква човешка дей-

ност вреди на природата и трябва да бъде ограничавана, ръстът на населението е в основата на проблема, а посланието е от сорта "Природата няма нужда от хората".

И двата гореописани варианта са еднакво безумни и вредни - както за хората, така и за природата. Спешно имаме нужда екологичното образование в училищата да бъде поставено на рационална основа, за да не произвежда образователната ни система кафяви или зелени зомбита.

Всичко започва с базовия, непознат за 99% от хората исторически факт:

Състоянието на околната среда, ресурсната обезпеченост и способността за защита от природни бедствия на човечеството непрекъснато се погубряват!

Ако не ви се четат учебници по история на състоянието на околната среда, хвърлете поглед върху данните в сайта Our World in Data - ще се шокирате колко голямо е разминаването между възприятията и реалното положение. Напредъкът се дължи на смесица от взаимносвързани процеси, които днес асоциираме с раждането на капитализма, енергийната и индустриалната революция от 19. век до съвременните технологични пробииви. Движи ги свободата - свободни хора, които искат да живеят по-добре и осъзнават личната си отговорност, и свободен пазар, който безмилостно наказва всяка неефективност, създава нови технологии и решения за всеки проблем и осигурява богатството, което ни дава възможност да искаме, можем и очакваме повече.

Горното би трябвало да промени цялата философия на екологичното образование. От вменията за съществуването на планетата и търсещо светлото бъдеще в пещерите от тъмното минало то трябва да се превърне в рационално описание и обяснение на исторически и настоящи проблеми, решения, постижения и възможни стъпки напред. Екологичното образование трябва систематично да разбива мита за "благородния гивак", който живеел "в хармония с природата" и точно затова средната продължителност на живота му не надхвърля 30 години. То трябва да създава навици, които са важни за живота в човешкото общество, като това да си изхвърляме боклука на определените за целта места. То трябва да учи, че за да живеят милиони хора добре в един град, има нужда от правила, които се отнасят за всички, и не е зле да ги спазваме. То трябва да учи на уважение към живота на всяко същество, но и да приема факта, че милиони животни се отглеждат с едностранната цел да служат за храна.

Ето и няколко съвета за адекватно екологично образование в училищата:

Математика: Децата трябва да имат представа от мащаб и да осъзнават значението на разликите в поряждките и мерните единици.

Физика: Децата трябва да знаят, че слънцето редовно залязва, вятърът често не дука, гравитацията гърпа все надолу, термо-

Днес екологичното образование разказва истории за провали и унищожение. А новото поколение има нужда от позитивни очаквания и стремежи

динамиката пречи от нищо да създаваме нещо, а енергия и енергетика са доста различни неща.

Химия: Не е зле прегръсвателите към разни вещества да бъдат разбавени, а децата да научават, че понятията като "замърсяване", "отрови", "токсини" са винаги относителни. Дозата прави както лекарството, така и отровата.

Биология и екология: Да, естественият подбор наистина работи и не, популационните закони за животните не важат за хората. Защото можем да създаваме и разменяме.

Икономика: Да, за да разбират децата какво се случва и как може да се реши екологичен проблем, те трябва да познават основните закони на пазарната икономика - тази, която описва и предсказва реалното поведение на свободния индивид.

Производствени процеси и Вериги: Децата трябва да знаят откъде идват енергията, металите, минералите, храните - обяснявайте, показвайте, развеждайте ги! Днес те не правят връзка между лаптопа си и меканата мина, между светлината в къщи и ТЕЦ-а, между храната в

чинията и свинефермата. Още по-малко пък знаят как функционират всички тези неща. Чували са само, че са лоши, и живеят с красивата заблуда, че можем и без тях.

Няма идеално решение: Всяко решение на екологичен проблем е с цената на странични ефекти. Важното е те да имат по-слабо отрицателно въздействие върху качеството на живота ни. Опасването на околната среда е сложно - не се опитвайте да опростявате нещата с цел да бъдат лесно заучени. По-добре създавайте умения за рационално и критично мислене чрез обсъждане на взаимовръзки и потенциални ефекти.

Възновяващи истории: Представете нетрадиционни въпроси като "Как са спасени китовите?" или "Защо в Европа днес има много повече гори, отколкото през 19. век?". И ще видите колко неочаквани отговори ще получите.

Зелените герои на човечеството: Споменава ли се името на Норман Борлаг, бащата на зелената революция, в някоя българска гимназия? И ако да, то в каква светлина?

Добро срещу зло: Не, не можем

да вменияме качества или морални категории на различни вещества, газове, видове организми или цели индустрии. Те не са литературни герои.

Съзидание срещу съпротива: Модерното екологично образование издава пресъбди. Съзидателното действие, което изхранва милиарди души и стои в основата на цивилизацията, бива заклеено, а ирационалната съпротива срещу него бива издигана в култ. Има огромна разлика между информизирано гражданско общество и озверяла тълпа, готова да поглотва всичко, което не разбира, на Народен съд.

Бъдеще: Днес екологичното образование разказва истории за провали и унищожение, внушава страх и травмизма. А новото поколение има нужда от позитивни очаквания и стремежи за живота и бъдещето. Дайте му ги!

БЕЛЕЖКА НА АВТОРА:

За целите на този материал използвам понятията "екологично образование" и "образование за околната среда" като наложили се в масовата употреба синоними, макар че науката екология има доста по-тясно значение. ■

“ Днес посланието в училищата е от сорта "Природата няма нужда от хората". ”